

Պետրոս Իվանզուլան	3
Յովհաննէս Բաճիկարանց	4
Ալէքսան Մարտիրոսեան	4
Սարգիս Զեռքէսանեան	3
Ղազարոս Ոսկէզովեանց	4
Սիմէօն Մկրտիչեան Մէսնիկեանց	4
Աւետիք Պէթտովեան	4
Պօղոս Եասպերեան	4
Յօհան Մարգարեան Բանաստեանց	4
Ստեփան Իսապէկեան	4
Դաւիթ Իսապէկեան	5
Կիւրեղ Այվազեան	4
Աստուածատուր Խաթրանեան	3
Յարէթ Եթեւեանց	5
Պետրոս Թորոս Յիօնօվեան	3
Մկրտիչ Դեբենկեան	4
Թորոս Աքսէնդեանց Պէռիեան	3
Ռուբէն Շարժչիկեանց	2
Յարութիւն Մուղաթեան	4
Կարապետ Կերինկելեան	4
Մելքոն Կուպենեան	3
Նիկողոս Մըսրիկովեան	3
Նիկողայոս Թամանցեան	3
Միքայէլ Յարութիւնեան Շառակեանց	3
Յովհաննէս Շերունեան Թամանեանց	3
Գրիգոր Գասպարեանց Խաչատուրեան	4
Լուսապարոն Հացափորմանեան	6
Նիկողայոս Լուսապարեան Շառակեան	4
Սերոբ Լուսեղէնեան Դեբէճիքեան	4
Յարութիւն Գաբրիէլեան	4
Կարապետ Էմինեան	4
Գրիգոր Առաքելեանց	3
Մինաս Քէլովեանց	4
Մերիտոն պարոն Սարգիսեան	4
Գէորգ Էմինեան	4
Յովակիմ Յակովբեան	4
Սիմէօն Թուշմալեան	4
Պօղոս Եասպիկեան	4
Շերոն Յովհաննէս Կառճիկեան	4
Ալէքսան Կրասիկիկեան	3
Գրիգոր Կէօզեանց	4
Միքայէլ Մահոտեանց	4
Մինաս Մկրտչեան Գաղիկեան	40

Գրիգոր Ալախանեան	3
Մելքոն Զամկէզեանց	4
Մահոտեի Մաման Կինն Սերերբակեանցի	4
Մարգարիտ Կինն Օրցիօվեանցի	4
Կինն Երեսփոխանի Մարիամ Թամանցեան	2
Թագուհի Արղումանեան	2
Տիրուհի Կուզնէցեան	4
Կատարինէ Միէսէրեանց	4
Գոհարինէ Միէսէրեանց	4
Այրի Կին Մարիամ Պարոնեան	4
Կատարինէ Ղազարոսեան	5
Կատարինէ Յովհանեանց	4
Էլմաս Լորրովեանց	2
Մարիամ Մհի. Մաման այրի Կին Թորոս Պոպովեան	4
Տիրուհի այրի Կին Գրիգոր Երիպէցեան	3
Վառվառէ Տէր Թումանեան Երզնիեանց	2
Խաչատուր Թէկիզեանց	4
Դաւիթ Սաեազուլեանց	4
Մհի. Մամայ Մարիամ Դաւիթեան	4
Յուստիանէ Սորմանեանցի Կին	4
Լուսեղէն Սելեկեան	4
Ղազարոս Ափիլեան	4
« Իվանզարեանց	4
Մարիամ Բաղդարեանց	4
Նախիջևանցի Կարապետ Ղազարեան	4
Միքայէլ Կականեան	4 20
Իսահակ Կականեան	20
Եւ ամուսին նորա	20

(Շարժչիկ) :

Ի ՀԻՆ - ՊԱՅԱՋԻՏԷ :

ԽՈՋԱԳԻՐ-ԲԵԱՆ ԵՐԱՐԱԿ ԿԱՆԱԳԵՐՈՅ.

Իւրաքանչիւր որ անհատ, ըստ որում մարդկութեան ամբողջացուցի մի մասն նախակարգ պարտիք մի ունի, մարդասիրութիւն առ իւր նմանակիցն. իսկ ըստ որում Ազգութեան ինչ անդամ, երկրորդական եւ մասնատրապէս յոյժ անհրաժեշտ պարտուց ենթարկի, սէր եւ անկեղծ կարեկցութիւն առ Ազգն: Ո՞ր է այն զգայուն Հայ - սիրտն, որ կարող լինի զսպել իւր զգացումները եւ անկարեկից ապուշ հանդիսատես կանգնիլ, զեղծմանց եւ անարգ սովորութեանց առթիւ Հա.

յու կրած ապերջանկութեան տեսարաններուն. սովորութիւնն սովորութիւն. մինչեւ ցերը անարդ սովորութիւնները պիտի շացնեն Հայու աչքը եւ մողեն նորա սիրտը, եւ պաշտել իր սովորութիւնները իբր երկնաւանդ օրէն: Ո՞՞ ծնաւ այս անարդ սովորութիւնն եւ իւր կանոնները. հին ուղեղներու դատման ստգուանելի արտադրութիւնն եւ յերիւրումն է, զոր ժամանակաց հնութիւնն խնկարկելի ըրաւ յետնոց, եւ դժբաղդաբար սոյն հնաւանդ օրինաց ծրագիրը յարգող կուսակիցները եւ ջատագույնները շատ են. որ որ ժպրհի Հին Պայազիտի մէջ այս կարծեալ աստուածային կանոնաց մին անտես ընել, նա թող լեռները ընտրէ ի բնակութիւն, այնպիսին ի շարս մարդկանց չհամարուի: Այն սովորապաշտ-բարեպաշտները անարգութիւն կկարծեն իրենց՝ նորա ընկերութիւնը, ուստի յակամայից պիտի պարտաւորի սովորութեան «հաւատամբին» ստորադրութիւն տալ: Ա՛հ Արարատեան աղնիւ Խմբագրութիւն, գրչիս մելանը յայտ վայրի արտօսէ եւ մելանէ կրաղաղրուի. եւ երանի թէ հնար ըլլար սոսկ արտասուաց ծորելով նկարագրէի այս արտասուարժան արարողութեանց պատմութիւնը, որ ամեն Հայու աչաց բիբերէն արտօսը ճնշել տայի, նա եւ Զեր ալ աչքերէն:

Ի՞նչ է այս նորասիրութեան մէկ ճիւղին - սովորութեան - հետեւութիւնն, բարոյականութեան իսպառաղաւորման, անկարեւոր եւ չափազանց զոհողութիւն, որով եւ բազմաթիւ պերճ գերդաստաններու յետին չքստորութեան անտանելի վիճակին՝ եւ մեծ դրամական պարտուց ենթարկումն. թող այնուհետեւ ռիսերիմ եւ վնասաբեր սովորութեան խնկարկուն, եւ անոր՝ ի սկզբան ապուշ՝ եւ յապայն զգաստացեալ արբանեակը, ողբայ իր վիճակը, նզովէ իր կեանքը եւ աւաղէ անցեալը, ձեռն նպաստաւորութեան խնդրէ անոնցմէ, որոց ի հրճուանս զոհեց իր գոյքը, եւ երբ չգտնէ՝ անձնասպանութեան փորձերու ձեռնամխէ, մորմորը եւ հառաչանքը երկինքը գրաւէ անգամ: Այս պատճառաւ մեծ ուշադրութեան կէտ մի է Հին Պայազիտի Հայոց նշանագրութեան եւ հարսանեաց արարողութիւնները, որ քանդեց Ազգի տունը, մասնաւոր Հին Պայազիտի բարոյականին եւ նիւթականին այնպիսի ուժղին հարուած մի կշռեց որ յախտեան պիտի հեծէ Պայազիտը, կամ լաւ եւս Պայազտօրէն «խարսնիրը» սպանեց բարոյականը եւ

վատնեց նիւթականը, «խարսը» սեւափետուր զարդարեց, եւ հարսնատէրը թշուառութեան անելանելի բաղին մէջ խարսխեց: Հայեր Հայեր, Ազգասէր Հայեր եւ ազատասարդ Արարատ, դարձուցէք ուշադրութիւնիդ եւ բնեցէք թէ ինչու Հին Պայազիտցին մասնաւոր նպաստ մը կգծուարի տալ յօգուտ Ազգային կարեւոր գործոց. մեղադրելի չէ, վասն զի տաժանաբէկ եւ քրտնաշխատ վատասկօք զանձներ պիտի մեծերէ շատ ժամանակներ, որ մի վայրկենի մէջ բազմահոյլ հարսնեւոր խուրիխ լափել տայ եւ անթերի կատարէ զհարսանեաց պաշտամունքն, որ անմեղանչական համբաւուի:

Տէր, երկարաբանութիւնս ձանձրոյթ պիտի տայ ընթերցողաց, ուստի խօսքս առ բուն նպատակն դարձունելով՝ այն անսուրբ եւ անաքանդ արարողութիւնքն արկից ի ճառ՝ սկիզբն արարեալ. որ ինչ յառաջ է քան զնշանագրութիւնն, այն է Հարսնատեսութիւնն:

Տան այր մարդը՝ եմէ փօրը ինչ նուազ ալ է ի հարստութենէ, իւր խանութին մի անկիւնը կծկուած ծնօտը յափն ամփոփած խոր մտածման յուզմանց մէջ տատանելով՝ երբ առաջիկայ իրադործութեան՝ այն է տղայ մը կարգելու ծանր ու անտանելի գործողութեան սկիզբն՝ մէջն՝ եւ վախճանն երեւակայութեամբ կպատկերակերպէ իւր առաջի եւ վերջին վիստութեան անգունդին եզրը կողողոջէ, տնաւեր կլինն . . . 30 - 40 հարսնատես կանանց խուժան մը տունը հաւաքած՝ ցրիի գտամբ ձեռքն առած, ուրուական յաւերժհարսը նեկտար կմատուակէ, լեցուն շիշեր՝ պիտոյ են դատարկելու. քէլէ շաբարներու մասնիկներ անուշ անուշ պոռչտալու, նօղուններու նեօպէթներու կոյտեր բռնալիր կանանցաժողով չար խուժանին բաժնելու. դժոխային հրէշը՝ անիծեալ տանտիկիներ երբ իւր այրը աչքին երեւնայ «պարտքդ հազար հազար թող ընի, տղայ ես կարգում . . . Թշուառ այր ողորմ աչօք ի կինն կողմն հայեցուած մը ուղղելով, առ ամօթոյ ոչինչ բարբառեալ, ան ան ընելով կմեկնի. դեռ ի խանութն չհասած պատգամաւորն ետեւէն կհասնի կանգուն ու կէս ցուցակ մը ի ձեռին, կլինդ 30 դանդ, 20 շաբար, 1 քէլէ շաբար, փոր մը չամիչ, 10 դալիպ մեխակի պատտեղ, 5 $\frac{1}{2}$ օզգա ցրի կուղէ. այրը շուտաւ մէն մի. քայլին մէն մի թաւալ կառնէ խելագարի պէս. բայց անմար է պիտի կրէ այդ անկամայ տոյժը:

վասն զի անհոգի պառաւանց աւանդութիւնն է եւ չար - կնոջ հրամանը, քսակը ձեռամբացի ծանր ու թեթեւ կրնէ ստակի մը անգամ ծայն չկայ, բանն եկաւ պարտուց շարը կազմելուն, վնայ վնայ, վնայ . . .

Ա՛ր կերթայ այս սարսափ մարտիոյ տարմը, այս կանանց խուժանը այսչափ հանդերձանօք, հարսնատեսութեան, հարսնացու աղջիկը տեսնելու, զոր բիւրիցս անգամ տեսած եւ մանր նկատած է՝ յայլում ժամանակի, բայց կերթայ զի մի մարդելոյց պառաւանցն լուծցի օրէն. միւս կողմէն աղջկան տունը համայն կայ ի զննին ի տագնապի յաճի եւ դողի՝ մէկ կողմէն դառնազենմունք, մէկ կողմէն խորոզոյք եւ խորտիկք, եւ համադամ կերկրք եւ զանազան շփեր եւ քաքարներ, որ ըստ մեզ - Տէմուր թաթը - անուանի, բրինձի իւղի լիտրեր, ցբոյ եւ զինւոյ շիշեր կպահանջուին. զորս մէկ վայրկեանի մէջ կանանց ժողովին տան ի կուր եւ սպառեն. թող մէկ բարոյավէպ մը մուտ գործէ այս խումբին մէջ, եւ բարոյականութեան նկարագրութիւն մը ընէ. ուր է բարք, ուր հպարտած է բարոյականութիւն, կանանցավայել պարկեշտութեան եւ համեստութեան քողը յանձնի ծուէնս պատառեալ է. ինչ են հետեւութիւնը այս մոլութեան

Անցնինք ի հարսնատեսութենէ ի նշանադրութիւն եւ կազմենք նորա հանդիսին հանդերձանքը, որ հասարակաց է եւ ոչ թէ չափեալ ըստ վիճակի եւ ըստ աստիճանի իւրաքանչիւր ուրուք. անհրաժեշտ պարտականութիւն է եկին եւ բնակին, աղքատին եւ հարուստին անվրէպ կատարել այս պաշտամունք, զի պառաւանց նդովեալ վոհմակը հրամայած է, օրէնս այս լիցի ձեզ օրէն յաւիտենական. ահա հանդիսին հանդերձանքը, — տեսարան սոսկալի .

Երկուտասաներորդ ժամուն երբ արեւ հորիզոնին ներքեւ կթաքի, եւ լոյսը խաւարին տեղիք կուտայ, կսկսին այս խաւարային գործերը, վաղընդփոյթ ակըմբին ի մի երեսմասիւ կամ քառասմասիւ անձինք կնիկներով հանդերձ՝ թող զմանկտիս եւ այլ հացկատակներ, կկազմուի արդ Խօնչա ըսուածը. երկու փոքր չամիչ է եւ կաղին է, լիտր մը թուզ է նշէ եւ արմաւէ, 3 - 6 կտոր մեկուկի պատեղէ, 3 - 6 նուռէ, վեց դանդ է, զորս շուրջանակի շարած եւ ի կենդորնի անդ քէլէ շաքար մը, անցուցեալ զպարանոցաւ շաքարին 20 - 30 ոսկի եւ Խօնչային շրջա-

պատը լուցեալ մոմեղէններ, այսպիսի նողկալի եւ ամենապատեար հանդերձանօք զրոհ տան եւ զիմեն աղջկան տունը. աստանօք Մովսիսեան գաւազաններ պիտին ցբոյ եւ զինւոյ վտակներ արտարդիսելու, որպէս զի այդ խռան լալիլդող կոկորդներ յաղի:

Մինչդեռ նշանտուր ի զինի եւ ի ցբի լուղին, աղջկան մայրը հանդերձ ժողովեալ կնիկներով «Քէլի զլօխ» ըսուածը կկազմակերպէ 20 - 30 դանդէ, 2 օգգա նողալ նէօպէթէ, զոյգ մը զուրպայէ, ասղնեգործ ծանրագին թաշկինակէ մը, կէս քէլէ շաքարէ մոմեղինովք լուցելովք զիշերաւ կիւրկուի փեսային, որոյ փոխադարձ «շատ բարեւ» ըսուածը երկրորդ առաւօտուն կուղարկուի նոյն հանդերձանօք զոր ունէք նկարագրածս Խօնչան:

Այս դեռ նշանտուր, եթէ հարսանիքն ալ նկարագրեմ՝ պիտի ականջ զոցելու աստիճանի հասնի քանը եւ ամենայն որ սոսկայ, թող Հայ - երիտասարդութիւնն եւ երիտասարդութիւնն ճնշուի, թող բընութեան հարկեր նոցա վերայ ծանրանան, եւ օր ըստ օրէ մահուան դալուկն առած նիհարանան եւ գերեզմանին զիրկը իջնան Հայ - երիտասարդք եւ երիտասարդուհիք. թող նուազին Հայեր այդ պծգալի եւ անտանելի արարողութեանց առթիւ ամուսնանալ չկարելով, եւ շատեր իսկ անառակ դառնան, հետեւաւնք. սարսափելի հետեւանքներ . . . : Աստուածագոյգ արուի եւ իղի համար այսքան ահաւոր կորստեան խորխորատներ ո՞վ բացած է. ո՞վ որ է Աստուածային ձեռքէն ընդունէ իւր զատաստանը . . .

Ազնիւ Արարատ, հարսանեաց մեծածախ եւ աւերիչ արարողութիւններն յապայն հաղորդելու խոստմունքով, ահա Հին - Պայազիտի միայն հարսնատեսութեան եւ նշանադրութեան անարգ եւ զղուելի սահմանադրութիւնները կրանամ Զեր առաջի, խընդրելով որ յանուն բարեկիցակ կացութեան Ազգայնոց եւ ի սէր նոցա ուղղութեան ի բարին եւ յօգտակարն, դոյզն յօգուածոյս պատուական Ամապրոյդ մէջ տեղի շնորհէք, եւ եթէ ներելի է ինձ ասել՝ կամէի զի ոչ թէ Արարատիդ ստորոտը, այլ ի բուն իսկ ի սպիտակափառ սարդ նկարագրէիր, որպէս զի այս ռնաքանդ արարողութիւնքն նշաւակ եւ ծաղր վնէին ամենուն. որով եւ Ազգայինք յուղղութիւն գալով պատճառ չտային օտար եւ նորելուկ ազգաց աղջեւ, աւերադարդ Հայութիւնը կատարականաց առարկայ լինելու:

